

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย เรื่องการประเมินผลโครงการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของกรมอาชีวศึกษา ในเขตการศึกษา 12 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโครงการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของกรมอาชีวศึกษา ในเขตการศึกษา 12 ด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการดำเนินการ และด้านผลผลิตของโครงการ โดยใช้รูปแบบการประเมินโครงการแบบชีปป์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารและอาจารย์ในสถานศึกษาที่จัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี จำนวน 68 คน ผู้บริหารและครูฝึกในสถานประกอบการ ที่มีนักเรียนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี จำนวน 178 คน และผู้สำเร็จการศึกษาระบบทวิภาคีตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพพุทธศักราช 2538 ปีการศึกษา 2540 และ ปี 2541 ของกรมอาชีวศึกษา เขตการศึกษา 12 จำนวน 232 คน รวมกลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลทั้งหมด 478 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามจำนวน 3 ชุด (ชุดที่ 1 เป็นแบบสอบถามสำหรับผู้บริหาร และอาจารย์ผู้สอนในสถานศึกษา ชุดที่ 2 เป็นแบบสอบถามสำหรับผู้บริหาร และครูฝึกในสถานประกอบการ ชุดที่ 3 เป็นแบบสอบถามสำหรับผู้สำเร็จการศึกษาจากโครงการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ปีการศึกษา 2540 และปีการศึกษา 2541) ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รับกลับคืนมา รวมทั้งสิ้น 478 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100.00 การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้อาศัยวิธีหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าผู้บริหารและอาจารย์ในสถานศึกษา รวมทั้งผู้บริหารและครูฝึกในสถานประกอบการส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการเข้าร่วมอบรม / สัมมนาเกี่ยวกับอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี สำหรับการศึกษาซึ่งกระทำโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างจำนวน 232 คนของผู้สำเร็จการศึกษานั้นส่วนใหญ่มีความสนใจในโครงการจึงเข้ามาศึกษาและในขณะที่ศึกษาอยู่นั้นได้ปฏิบัติงานในลักษณะงานที่ตรงตามสาขาวิชาที่เรียนในร้านค้า/ห้างร้าน และห้างหุ้นส่วนจำกัด/บริษัท มากที่สุด ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษาโครงการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของ กรมอาชีวศึกษา ในเขตการศึกษา 12 ได้ดังนี้

ภาพรวมของโครงการ

จากผลการศึกษาโครงการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของกรมอาชีวศึกษา เขตการศึกษา 12 ตามวัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อผลิตช่างฝีมือที่มีความชำนาญงานเพียงพอแก่ความต้องการของสถานประกอบการ การให้โอกาสในการศึกษาวิชาชีพแก่เยาวชนที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนในระดับมัธยมต้น และการสร้างระบบการจัดการศึกษาวิชาชีพระบบใหม่ให้สามารถดำเนินการได้ด้วยตนเองในประเทศไทย ถือว่าประสบความสำเร็จในระดับมาก ทั้งนี้จากผลคะแนนเฉลี่ยในด้านสภาพแวดล้อมและผลผลิตของโครงการที่อยู่ในระดับมากตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ แต่เมื่อพิจารณาในด้านปัจจัยนำเข้าและกระบวนการของโครงการพบว่ามีความเหมาะสมเฉลี่ยในระดับปานกลาง ต่ำกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ สรุปได้ว่าสมควรที่จะดำเนินโครงการต่อไป โดยควรจะมีการปรับปรุงปัจจัยนำเข้าและกระบวนการของโครงการ ต่อไป

รายละเอียดของโครงการ

1. ด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ วัตถุประสงค์ของโครงการ โครงสร้างของโครงการ และโครงสร้างของเนื้อหาวิชา ทุกกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า

วัตถุประสงค์ของโครงการ ผู้บริหารและอาจารย์ในสถานศึกษา ผู้บริหารและครูฝึกในสถานประกอบการ และผู้สำเร็จการศึกษาต่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่าวัตถุประสงค์ของโครงการมีความชัดเจน เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน อยู่ในระดับมากเท่ากับเกณฑ์ที่ตั้งไว้

ส่วนโครงสร้างของโครงการ ผู้บริหารและอาจารย์ในสถานศึกษา และผู้สำเร็จการศึกษาเห็นว่าชัดเจนเหมาะสมในระดับมาก ผู้บริหารและครูฝึกในสถานประกอบการ ให้ความเห็นในระดับปานกลาง แตกต่างจากกลุ่มตัวอย่างอื่น เมื่อพิจารณาโดยรวมถือว่ามีความชัดเจนเหมาะสมในระดับมาก เท่ากับเกณฑ์ที่ตั้งไว้

สำหรับโครงสร้างของเนื้อหาวิชา ผู้บริหารและครูฝึกในสถานประกอบการ และผู้สำเร็จการศึกษาต่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเหมาะสมต่อเนื่องในระดับมาก มีเพียงผู้บริหารและอาจารย์ในสถานศึกษาที่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาโดยรวมถือว่ามีความชัดเจนเหมาะสมในระดับมาก เท่ากับเกณฑ์ที่ตั้งไว้เช่นกัน

2. ด้านปัจจัยนำเข้า ได้แก่ คุณลักษณะของอาจารย์ ครูฝึก นักเรียน สถานที่เรียน และอุปกรณ์ เครื่องมือประกอบการเรียน งบประมาณ และเนื้อหาวิชา ทุกกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า

คุณลักษณะของอาจารย์ ครูฝึก โดยผู้บริหารและอาจารย์ในสถานศึกษา ผู้บริหารและครูฝึกในสถานประกอบการ ให้ความเห็นว่ามีความพร้อมในระดับปานกลาง และผู้สำเร็จการศึกษา

เห็นว่ามีความพร้อมในระดับมาก เมื่อพิจารณาโดยรวมถือว่ามีความพร้อมในระดับปานกลาง ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้

คุณลักษณะของนักเรียน ผู้บริหารและอาจารย์ในสถานศึกษา ผู้บริหารและครูฝึกในสถานประกอบการ ให้ความเห็นว่ามีความพร้อมในอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีระดับปานกลาง สำหรับผู้สำเร็จการศึกษาเห็นว่ามีความพร้อมในระดับมาก เมื่อพิจารณาโดยรวมถือว่าคุณลักษณะของนักเรียน มีความพร้อมในอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีระดับปานกลางซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้

คุณลักษณะของสถานที่เรียน ผู้บริหารและอาจารย์ในสถานศึกษา ให้ความเห็นแตกต่างจากกลุ่มตัวอย่างอื่นว่า มีสถานที่สำหรับปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้เพียงพอในระดับปานกลาง ผู้บริหารและครูฝึกในสถานประกอบการ ผู้สำเร็จการศึกษาเห็นว่า มีความพร้อมในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาโดยรวมถือว่า คุณลักษณะของสถานที่เรียน มีความพร้อมของสถานที่สำหรับปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ระดับมาก ซึ่งเท่ากับเกณฑ์ที่ตั้งไว้

ส่วนคุณลักษณะของอุปกรณ์ และเครื่องมือประกอบการเรียน ผู้บริหารและอาจารย์ในสถานศึกษา ให้ความเห็นว่า มีอุปกรณ์ และเครื่องมือประกอบการเรียน เพียงพอในระดับปานกลาง ผู้บริหารและครูฝึกในสถานประกอบการ ผู้สำเร็จการศึกษาเห็นว่า มีเพียงพอในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาโดยรวมถือว่าคุณลักษณะของอุปกรณ์ และเครื่องมือประกอบการเรียน มีเพียงพอในระดับมาก ซึ่งเท่ากับเกณฑ์ที่ตั้งไว้

งบประมาณ ผู้บริหารและอาจารย์ในสถานศึกษา ผู้บริหารและครูฝึกในสถานประกอบการ และผู้สำเร็จการศึกษามีความเห็นสอดคล้องกันว่า มีการจัดสรรงบประมาณครอบคลุมการใช้จ่ายทุกด้าน ในระดับปานกลาง ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้

สำหรับเนื้อหาวิชา ผู้บริหารและอาจารย์ในสถานศึกษา ให้ความเห็นว่า เนื้อหาวิชาของทุกสาขาวิชา มีประโยชน์เหมาะสมในระดับปานกลาง ส่วนความคิดเห็นของผู้บริหารและครูฝึกในสถานประกอบการ ผู้สำเร็จการศึกษา ให้ความเห็นว่า มีเพียงพอในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาโดยรวมถือว่า มีประโยชน์เหมาะสมในระดับมาก ซึ่งเท่ากับเกณฑ์ที่ตั้งไว้

3. ด้านกระบวนการ ได้แก่ กระบวนการ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอน การวัดผล ประเมินผล และการบริหารหลักสูตร ทุกกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า

กระบวนการ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอน ผู้บริหารและอาจารย์ในสถานศึกษา ผู้บริหารและครูฝึกในสถานประกอบการ ให้ความเห็นว่าการเรียนและฝึกอาชีพรวมกับหน่วยงานอื่นมีความเหมาะสมระดับปานกลาง สำหรับผู้สำเร็จการศึกษามีความเห็นในระดับมาก เมื่อ

พิจารณาโดยรวมถือว่ากระบวนการ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอน มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้

ในเรื่องการวัดผล ประเมินผล ผู้บริหารและอาจารย์ในสถานศึกษา ผู้บริหารและครูฝึกในสถานประกอบการ ให้ความเห็นว่ามีหลักเกณฑ์การในการวัดและประเมินผลระดับปานกลาง สำหรับผู้สำเร็จการศึกษามีความเห็นในระดับมาก แตกต่างจากกลุ่มตัวอย่างอื่น เมื่อพิจารณาโดยรวมถือว่าการวัดผล ประเมินผล มีหลักเกณฑ์ความเหมาะสมในระดับปานกลาง ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้

ส่วนการบริหารหลักสูตร ผู้บริหารและอาจารย์ในสถานศึกษา ผู้บริหารและครูฝึกในสถานประกอบการ ให้ความเห็นว่ามี การดำเนินการอย่างเป็นระบบในระดับปานกลาง สำหรับผู้สำเร็จการศึกษามีความเห็นในระดับมาก เมื่อพิจารณาโดยรวมถือการบริหารหลักสูตร ของโครงการมีการดำเนินการในระดับปานกลางซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้

4. ด้านผลผลิต ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ตามจุดมุ่งหมายของโครงการ ทุกกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า

ผลสัมฤทธิ์ตามจุดมุ่งหมายของโครงการ ผู้บริหารและอาจารย์ในสถานศึกษา ผู้บริหารและ ครูฝึกในสถานประกอบการ และผู้สำเร็จการศึกษาต่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่าผลสัมฤทธิ์ตามจุดมุ่งหมายอยู่ในระดับมาก เท่ากับเกณฑ์ที่ตั้งไว้

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาโครงการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของกรมอาชีวศึกษา ในเขตการศึกษา 12 นับว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก เมื่อพิจารณาจากสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้สามารถดำเนินการได้อย่างตรงตามความต้องการดังวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ในการให้โอกาสในการศึกษาวิชาชีพแก่เยาวชนที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษา และการสร้างระบบการจัดการศึกษาวิชาชีพระบบใหม่ ให้สามารถดำเนินการได้ด้วยตนเองในประเทศไทย รวมทั้งด้านผลผลิตของโครงการที่มีระดับคะแนนเฉลี่ยมากเท่ากับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ซึ่งหมายความว่าผู้เรียนในโครงการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสามารถช่วยตนเองให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีเมื่อต้องเรียนพื้นฐานทางทฤษฎีและปฏิบัติเบื้องต้นในสถานศึกษา และฝึกปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการ แต่ยังคงนำปัญหาในด้านปัจจัยนำเข้าที่นับว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญสำหรับนำมาใช้ในโครงการไปพิจารณา เนื่องจากไม่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติที่จะทำให้โครงการนี้ประสบความสำเร็จอย่างมีคุณภาพ โดยเฉพาะลำดับขั้นตอนของกิจกรรมต่างๆในกระบวนการของโครงการ ยังเป็นอุปสรรคในการดำเนินการต่อไปของโครงการ ดังนั้นต้องมีการเน้นและอาจจะต้อง

ปรับเปลี่ยนในการเลือกทรัพยากรของการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมทั้งความพร้อมของอาจารย์และครูฝึกที่มีภาระงานมาก ความรู้ ความเข้าใจอย่างแท้จริงของบุคลากรที่มีต่อโครงการทัศนคติของบุคลากรที่เกี่ยวข้องต่อโครงการรวมทั้งการวัดและประเมินผล ที่สำคัญที่สุดคืองบประมาณในการดำเนินงาน ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการของโครงการเป็นไปอย่างมีระบบ และอาจจะส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ที่ได้ของโครงการมีคุณภาพมากขึ้น ซึ่งจากการศึกษาสามารถอภิปรายผลการประเมินผลโครงการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของกรมอาชีวศึกษาในเขตการศึกษา 12 ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านสภาพแวดล้อม จากการวิจัยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่าวัตถุประสงค์ของโครงการ โครงสร้างของโครงการ มีความเหมาะสมชัดเจนและสอดคล้อง กับสถานการณ์ปัจจุบันเป็นอย่างมาก ส่วนโครงสร้างของเนื้อหาวิชามีความเหมาะสมชัดเจนและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันอย่างปานกลาง แสดงให้เห็นว่าการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเป็นการจัดการเรียนวิชาชีพที่เป็นนวัตกรรมใหม่ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและความต้องการของตลาดแรงงาน (กรมอาชีวศึกษา, นปป, หน้า 10) สอดคล้องกับผลการศึกษาของกรมอาชีวศึกษา (2544, หน้า 11) ได้ศึกษานิเทศติดตามผลการดำเนินงานการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ของสถานศึกษาในอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีงบประมาณ 2544 พบว่าหลักสูตรของอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน สอดคล้องกับความต้องการของสถานการณ์ปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องจากโครงการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของกรมอาชีวศึกษา ในเขตการศึกษา 12 เป็นระบบการศึกษาที่จัดให้มีการผสมผสานการเรียนของผู้เรียนเข้ากับการฝึกปฏิบัติประสบการณ์จริงจากสถานประกอบการ โดยสถานศึกษาเป็นเพียงผู้จัดโครงสร้างของโครงการอย่างเป็นระบบบนรากฐานของความร่วมมือและความต้องการของสถานประกอบการ จึงทำให้ในด้านของสภาพแวดล้อมของโครงการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของกรมอาชีวศึกษาในเขตการศึกษา 12 มีความเหมาะสม เอื้อต่อการวางแผนและนโยบายในด้านปฏิบัติให้กับงานหลักในการบริหารโครงการต่อไป

2. ด้านปัจจัยนำเข้า เนื่องจากโครงการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของกรมอาชีวศึกษาเป็นโครงการใหม่ บุคลากร อาจารย์และครูฝึก อาจยังไม่เข้าใจในกระบวนการเรียนการสอนและนโยบายอย่างแท้จริงว่าจัดขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ใด ทำให้มีความสับสนในเรื่องของการจัดการโครงการ นอกจากนี้ครูฝึกในสถานประกอบการส่วนใหญ่ยังไม่พร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่ในการสอน นอกจากภาระที่เพิ่มขึ้นและเนื่องจากไม่ทราบรายละเอียดที่ต้องปฏิบัติทั้งด้านการสอน การวัดผล ประเมินผลกับหลักเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของอำนาจ นาคทัต (2540, หน้า 79) พบว่า ครู-อาจารย์ส่วนหนึ่งที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการเรียนการสอนในระบบทวิภาคี ขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอน บทบาทหน้าที่ของตนในการ

ปฏิบัติงาน และมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการจัดการศึกษาระบบนี้ จึงเป็นสาเหตุให้ความคิดเห็นในเรื่องคุณลักษณะของอาจารย์และครูฝึกมีความพร้อมอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ซึ่งจะตรงกับผลการศึกษาของกรมอาชีวศึกษา (2544, หน้า 23) ซึ่งศึกษานิเทศติดตามผลการดำเนินงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี สถานศึกษาในอาชีวศึกษาภาคตะวันออก พบว่าอาจารย์ผู้สอน รวมทั้งบุคลากรในสถานศึกษาและสถานประกอบการยังไม่เข้าใจในอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเท่าที่ควร

สำหรับคุณลักษณะของนักเรียน กลุ่มผู้บริหารและอาจารย์ผู้สอนในสถานศึกษา และกลุ่มผู้บริหารและครูฝึกในสถานประกอบการ มีความคิดเห็นว่ามีความพร้อมในระดับปานกลาง เนื่องจากนักเรียนในโครงการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีส่วนใหญ่เพิ่งศึกษาจบจากชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และเป็นผู้ที่พลาดหวังจากการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระบบปกติ เมื่อต้องเรียนในอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีซึ่งจัดให้เรียนภาคทฤษฎีในสถานศึกษา 1-2 วัน และฝึกปฏิบัติในสถานประกอบการ 3-4 วัน ต่อสัปดาห์ อาจทำให้เกิดความไม่พร้อมต่อการรับผิดชอบในหน้าที่ที่แตกต่างไปจากสภาพการเรียนปกติได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปรีดี เกตุทอง (2543, หน้า 50) ที่ศึกษาความคิดเห็นของครูฝึกที่มีต่อสมรรถภาพในการปฏิบัติงานของนักเรียนทวิภาคี สาขาวิชาช่างยนต์ วิทยาลัยเทคนิคตรัง ว่า นักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) มีอายุน้อยเกินไป ยังไม่พร้อมที่จะทำงานทั้งร่างกายและจิตใจ รวมไปถึงความไม่เข้าใจในระบบการปฏิบัติงานในสถานประกอบการ จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้นักเรียนโครงการนี้ มีอัตราการออกกลางคันสูง แต่สำหรับกลุ่มผู้สำเร็จการศึกษา มีความคิดเห็นว่าคุณลักษณะของนักเรียนมีความพร้อมเป็นไปอย่างเหมาะสมมาก สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ดติยา มานิตกุล (2541, หน้า 88) ซึ่งได้ศึกษาติดตามผลการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2538 ระบบทวิภาคี สาขาช่างยนต์สรุปว่า นักเรียนในระบบทวิภาคีเห็นด้วยอย่างมากว่าตนเองมีคุณสมบัติตามจุดประสงค์ของหลักสูตรอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี

คุณสมบัติของสถานที่เรียน อุปกรณ์และเครื่องมือประกอบการเรียน จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่า ความเหมาะสมของสถานที่และเครื่องมือสำหรับปฏิบัติกิจกรรมการเรียนของสถานศึกษามีความเพียงพอในระดับมาก โดยกลุ่มผู้บริหารและอาจารย์ผู้สอนในสถานศึกษามีความคิดเห็นว่ามีความเพียงพอในเกณฑ์ปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากจำนวนของนักเรียนที่เพิ่มมากขึ้นจากการจัดการเรียนแบบปกติ สอดคล้องกับ กรมอาชีวศึกษา (2536 ก, หน้า 105) ที่ได้ศึกษาวิจัยการประเมินผลหลักสูตรประกาศนียบัตรครูเทคนิคชั้นสูง พุทธศักราช 2533 ว่า บุคลากรส่วนใหญ่ในสถานศึกษาจะมีความคิดเห็นว่าสถานศึกษา ควรจะปรับปรุงในเรื่องความเพียงพอของอาคารสถานที่ โดยเฉพาะมีความต้องการในการพัฒนาห้องสมุดในระดับมาก รวมถึงความเพียงพอของเครื่องมือ เครื่องจักรและ วัสดุฝึกด้วย ส่วนความคิดเห็นจากผู้บริหารและครูฝึกรวมทั้งผู้สำเร็จ

การศึกษาในสถานประกอบการจะไม่พบว่าเป็นปัญหาและอุปสรรคในเรื่องคุณลักษณะของสถานที่เรียน อุปกรณ์และเครื่องมือประกอบการเรียน ทั้งนี้ เนื่องจากสถานประกอบการต่าง ๆ มีความพร้อมในการดำเนินธุรกิจของตนอยู่แล้ว ฉะนั้น เมื่อมีจัดการเรียนการสอนร่วมกับสถานศึกษาจึงไม่ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องดังกล่าวแต่อย่างใด

ส่วนในเรื่องงบประมาณนั้น จากความคล่องตัวและความเพียงพอในการจัดสรร รวมถึงการนำไปใช้ของงบประมาณเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณา เนื่องจากการจัดสรรงบประมาณครอบคลุมการใช้จ่ายอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ทั้งนี้ผู้บริหารและอาจารย์ผู้สอนในสถานศึกษา รวมทั้งผู้บริหารและครูฝึกในสถานประกอบการอาจจะพิจารณาจากสภาพการจัดการบริหาร โครงการในด้านสื่อการสอน วัสดุ อุปกรณ์ และค่าใช้จ่ายอื่นๆในการบริหารจัดการ ซึ่งจะตรงกับผลการศึกษาของกรมอาชีวศึกษา (2536 ก, หน้า 106) ซึ่งได้ศึกษาการประเมินหลักสูตรประกาศนียบัตรครูเทคนิคชั้นสูง พุทธศักราช 2533 พบว่าในหลักสูตรต่าง ๆ ของกรมอาชีวศึกษา ยังไม่มีความคล่องตัวและเพียงพอในการจัดสรรของงบประมาณ ดังที่มยุรา ศรีพงษ์วิวัฒน์ (2541, หน้า 137) ที่ได้กล่าวถึงปัญหาในการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม ในวิทยาลัยเทคนิคสังกัดกรมอาชีวศึกษา ที่เห็นว่าปัญหาที่พบมากที่สุดคือ งบประมาณในการดำเนินงาน งบประมาณในการติดต่อประสานงาน งบประมาณในการจัดซื้อวัสดุครุภัณฑ์ งบประมาณในการจัดประชุมสัมมนา และงบประมาณในการนิเทศการฝึกของนักเรียน เหล่านี้ล้วนแต่เป็นภาระอันยิ่งใหญ่ในการบริหารงาน หากการบริหารงานขาดงบประมาณในการสนับสนุนที่เพียงพอ ย่อมส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของ อำนวย นาคทัต (2540, หน้า 92) ได้กล่าวว่ากรมอาชีวศึกษาควรจัดสรรงบประมาณเฉพาะงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีให้เพียงพอกับการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในทุก ๆ ด้าน

เนื้อหาวิชา จากการศึกษาวิจัยกลุ่มตัวอย่างให้ความคิดเห็นเรื่องเนื้อหาสาระของแต่ละวิชาในด้านสร้างเสริมให้นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน และครอบคลุมการฝึกทักษะในการทำงานของอาชีพนั้น ว่ามีประโยชน์เหมาะสมในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างจะพบว่า ผู้บริหารและอาจารย์ผู้สอนในสถานศึกษา มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง เนื่องจากเนื้อหาวิชาของสาขาต่าง ๆ ในโครงการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี กรมอาชีวศึกษา ในเขตการศึกษา 12 เป็นเนื้อหาวิชาจากหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพพุทธศักราช 2538 บางวิชาจึงเป็นการเรียนในภาคทฤษฎีเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ บางครั้งเมื่อนักเรียนได้เข้าฝึกทักษะภาคปฏิบัติในสถานประกอบการก็จะเป็นการฝึกปฏิบัติในงานเฉพาะอย่างตามลักษณะของการประกอบกิจการในสถานประกอบการนั้น สอดคล้องกับทัศนะของ ตติยา มานิตกุล (2541, หน้า 87-88) ได้ศึกษาติดตามผลการใช้หลักสูตร

ประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2538 ระบบทวิภาคี สาขาช่างยนต์ ในสถานศึกษากลุ่มภาคกลาง สังกัดกรมอาชีวศึกษา พบว่า นักเรียนไม่ได้ฝึกงานในสถานประกอบการตรงตามเนื้อหาในหลักสูตรที่จัดขึ้น เพราะสถานประกอบการมีงานฝึก และวัสดุอุปกรณ์ในการทำงานไม่ครบทุกงาน นอกจากนี้ เทคโนโลยีในปัจจุบันพัฒนาสูงขึ้นตลอดเวลา แต่เนื้อหาวิชาและการเรียนการสอนยังเป็นแบบดั้งเดิม ไม่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน

จึงกล่าวได้ว่าในด้านปัจจัยนำเข้า ซึ่งเป็นสิ่งที่จะช่วยในการเลือกแบบแผนการจัดโครงการที่เหมาะสมจากทรัพยากรต่าง ๆ ยังต้องมีการปรับปรุงถึงความเหมาะสมในเรื่องต่าง ๆ อย่างเร่งด่วน เช่น การสนับสนุนในงบประมาณด้านต่าง ๆ อย่างทั่วถึง คุณลักษณะของผู้ที่เข้ามาศึกษาในระบบทวิภาคี จะต้องสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงทางสังคม รวมถึงการสร้างจิตสำนึกและความตระหนักในหน้าที่ของครูฝึกและอาจารย์ผู้ที่ทำหน้าที่สอน เพื่อให้ได้คุณลักษณะที่จะช่วยให้วัตถุประสงค์ของโครงการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ของกรมอาชีวศึกษา ในเขตการศึกษา 12 บรรลุอย่างเหมาะสมต่อไป

ด้านกระบวนการ จากกระบวนการและการจัดกิจกรรมการเรียนที่ผู้บริหารและอาจารย์ในสถานศึกษารวมทั้งผู้บริหารและครูฝึกในสถานประกอบการมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า เพราะภาระงานสอนและงานนอกเหนือจากการสอนในระบบปกติของอาจารย์ในสถานศึกษามีเป็นจำนวนมาก ดังที่ วสุมดี อิมแก้ว (2530, หน้า 164) ได้ศึกษาการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2530 ประเภทวิชาคหกรรม ในสถานศึกษาสังกัดกองวิทยาลัยอาชีวศึกษา พบว่าอาจารย์ผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษาส่วนใหญ่มีชั่วโมงสอนมากประมาณ 21 – 25 ชั่วโมง / สัปดาห์ โดยสอนถึง 3 – 4 รายวิชา ต่อคน นอกจากนี้ยังมีหน้าที่อื่นพิเศษนอกเหนือจากการสอนด้วย สอดคล้องกับ อำนวย นาคทัต (2540, หน้า 79) กล่าวว่าครู อาจารย์ ส่วนใหญ่มีภาระชั่วโมงการสอนมากเกินไปทำให้ประสิทธิภาพการสอนลดลง ประเด็นเดียวกัน ปรีดี เกตุทอง (2543, หน้า 48) ได้ให้ความเห็นว่าครูฝึกซึ่งมีสถานภาพเป็นพนักงานของสถานประกอบการนั้นต้องมีการเพิ่มมากขึ้นเพื่อมาฝึกนักเรียนในระบบทวิภาคี ทำให้มีผลกระทบต่อกระบวนการ การจัดกิจกรรมการเรียนในสาขาวิชาต่าง ๆ ในเรื่องความเหมาะสมในการจัดอาจารย์เข้าสอนและจำนวนชั่วโมงที่สอนที่เหมาะสม ส่วนการเรียนร่วมกับการศึกษานอกโรงเรียนนั้นบางครั้งสถานศึกษาได้จัดแผนการเรียนในรายวิชาพื้นฐานในช่วงเวลาที่ไม่สัมพันธ์กับการเรียนการสอนของการศึกษานอกโรงเรียนหรือไม่มีการประชาสัมพันธ์ชี้แจงให้นักเรียนได้ทราบอย่างทั่วถึง ทำให้นักเรียนไม่สามารถไปลงทะเบียนเรียนร่วมกับการศึกษานอกโรงเรียนได้ตามความต้องการ นอกจากนี้ผลงานวิจัยของปรีดี เกตุทอง (2543, หน้า 48) พบว่า การจัดกระบวนการเรียนการสอนหากให้เกิดความพร้อมของกระบวนการ

มากที่สุด ควรให้นักเรียนได้เรียนภาคทฤษฎีและปฏิบัติเบื้องต้นในสถานศึกษาอย่างน้อย 1 ปีการศึกษา เพื่อเตรียมความพร้อมของผู้เรียนในทุก ๆ ด้านแล้วจึงจัดเวลาให้เรียนในสถานศึกษา 1-2 วัน และฝึกปฏิบัติในสถานประกอบการ 3-4 วัน / สัปดาห์

การวัดผลและประเมินผล ผู้บริหารและอาจารย์ในสถานศึกษารวมทั้งผู้บริหารและครูฝึกในสถานประกอบการส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นว่ามีหลักเกณฑ์ในการวัดและประเมินผลในระดับปานกลาง แสดงว่ายังมีเกณฑ์การประเมินที่ไม่ชัดเจน ซึ่งอาจเป็นผลเกี่ยวเนื่องมาจากการทำความเข้าใจในโครงการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของบุคลากรที่เกี่ยวข้องยังไม่มี ความเข้าใจ สอดคล้องกับกรมอาชีวศึกษา (2544, หน้า 21) ได้ศึกษาโครงการนิเทศติดตามผลการดำเนินงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษาอาชีวศึกษาภาคตะวันออก ปีงบประมาณ 2544 พบว่า ด้านการวัดและประเมินผลในระบบทวิภาคี ยังไม่ได้มาตรฐาน มีการอนุโลมเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ผลการวัดและประเมินไม่เป็นไปตามความจริง นอกจากนี้ ยังไม่มีเกณฑ์ประเมินและตัวบ่งชี้ที่ชัดเจน ครูฝึกในสถานประกอบการยังไม่มีความรู้ ความชำนาญในการออกข้อสอบเพื่อประเมินผล ทำให้อาจารย์จากสถานศึกษาเป็นผู้ประเมินฝ่ายเดียว ส่วนกลุ่มตัวอย่างผู้ที่สำเร็จการศึกษามีความเห็นว่ามีหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ในเรื่องของการวัดและประเมินผลมีเกณฑ์ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้สำเร็จการศึกษาเหล่านั้นไม่ได้มีส่วนร่วมในการวางหลักเกณฑ์ของการวัดและประเมินผล แต่เป็นเพียงผู้ที่ต้องปฏิบัติตามเกณฑ์ที่สถานศึกษาได้วางไว้นั่นเอง

การบริหารหลักสูตร ในภาพรวมของการศึกษาวิจัย ความเหมาะสมของการคัดเลือกสถานประกอบการที่เข้าร่วมโครงการ ความเข้าใจของบุคลากรอื่นที่เกี่ยวข้องกับอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี และการประสานงานเพื่อกำหนดแนวทางและนโยบายที่ชัดเจนระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารและอาจารย์ในสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ผู้บริหารและครูฝึกในสถานประกอบการให้ความคิดเห็นว่ามีการดำเนินการอย่างเป็นระบบเหมาะสมปานกลาง ประเด็นเดียวกัน ดศिया มานิตกุล (2541, หน้า 87) ได้กล่าวว่า สถานประกอบการยังไม่เข้าใจระบบทวิภาคีดีพอรับนักเรียนไว้ใช้งาน การประสานงานระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการยังไม่ดีพอ แสดงว่าจากการคัดเลือกสถานประกอบการที่เข้าร่วมโครงการยังไม่มีเกณฑ์ที่แน่นอน สถานศึกษาบางแห่งไม่สามารถหาสถานประกอบการที่คุณสมบัติเหมาะสมเข้าร่วมในโครงการได้อย่างเพียงพอ บางครั้งเป็นสถานประกอบการที่มีขนาดเล็ก มีเจ้าของสถานประกอบการรับหน้าที่บริหารกิจการทุกอย่างเพียงผู้เดียว นักเรียนในระบบทวิภาคีก็จะได้รับการฝึกทักษะได้เพียงทักษะเฉพาะอย่าง การฝึกจึงไม่เป็นไปตามหลักสูตร นอกจากนี้ อำนวย นาคทศ (2540, หน้า 16) ได้ให้ความเห็นว่า สถานประกอบการที่มีขนาดเล็ก ประกอบธุรกิจเฉพาะด้าน ทำให้นักเรียนฝึกทักษะได้ไม่ครบตามจุดประสงค์ของหลักสูตรนอกจากเป็นสถานประกอบการที่มี

ขนาดกลางถึงขนาดใหญ่เท่านั้นที่มีความพร้อมสามารถบริหารหลักสูตร จัดการเรียนการสอนร่วมกับสถานศึกษาได้ ถึงแม้จะพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในครั้งนี้นี้นั้นส่วนมากจะเคยผ่านการอบรมและสัมมนาเกี่ยวกับอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีมาบ้างแล้ว แต่เมื่อพิจารณาถึงส่วนย่อยในการบริหารหลักสูตรยังพบว่า ยังเป็นปัญหาในเรื่องของความเข้าใจของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีอยู่นั่นเอง โดยเฉพาะหน้าที่การนิเทศติดตามการฝึกปฏิบัติงานของครู-อาจารย์ ที่ต้องทำหน้าที่นิเทศการฝึกปฏิบัติงานของนักเรียนยังขาดความเข้าใจ เกี่ยวกับบทบาทภาระหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติอย่างไร รวมถึงการทำหน้าที่ในการประสานงานกับสถานประกอบการที่เกี่ยวข้อง ส่วนผู้สำเร็จการศึกษาให้ความเห็นในเรื่องของการบริหารหลักสูตรว่ามีการดำเนินการอย่างเป็นระบบมากเพราะว่า ในขณะที่กำลังศึกษาในระบบทวิภาคีนั้นจะต้องมีการทำสัญญาการฝึกอาชีพระหว่างตัวนักเรียนกับสถานประกอบการรวมทั้งเรื่องของการได้รับค่าตอบแทน ซึ่งสิ่งเหล่านี้สถานศึกษาจะมีส่วนร่วมในการทำสัญญาการฝึกอาชีพ ดังกล่าวเพื่อให้เกิดประโยชน์และความเหมาะสมทั้งสถานประกอบการและตัวของนักเรียน

จากการศึกษาโครงการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ของกรมอาชีวศึกษา ในเขตการศึกษา 12 ในด้านกระบวนการ พบว่าเป็นส่วนที่ผู้รับผิดชอบจะต้องนำไปพิจารณาอย่างเร่งด่วนร่วมกันเพื่อนำอุปสรรคที่เกิดขึ้นมาปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ด้านผลผลิต จากการวิจัย กลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มมีความเห็นต่อผลสัมฤทธิ์ตามจุดมุ่งหมายของโครงการว่าอยู่ในเกณฑ์มากเป็นที่น่าพอใจ แสดงให้เห็นว่าโครงการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของ กรมอาชีวศึกษาในเขตการศึกษา 12 เป็นโครงการที่ทำให้เกิดการประสานร่วมมือซึ่งกันและกันระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนโดยมีจุดประสงค์เพื่อผลิตนักเรียนช่างฝึกหัดที่มีคุณภาพเหมาะสมกับอาชีพ ทั้งนี้ ต้องอยู่ในกรอบของความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดและมีระบบอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเกิดประโยชน์จากการศึกษาของชาติต่อไปในอนาคต

กรมอาชีวศึกษา (มปป., หน้า 2)ยังกล่าวว่า การจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเป็นระบบที่ต้องยืดหยุ่นอย่างมากเพื่อสนองความต้องการของอุตสาหกรรมแต่ละประเภท ตัวแทนของสถานประกอบการจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการกำหนดเป้าหมายและเนื้อหาในการเรียนและการฝึกอาชีพ การอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีจะต้องมีการปรับเนื้อหาเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ได้ระบบที่ทันสมัยและเหมาะสมกับสถานการณ์ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับหลักการของหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2538 (กรมอาชีวศึกษา, 2538 ข, หน้า 4) ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกกระบวนและวิธีการเรียนได้อย่างเหมาะสมตามศักยภาพความสนใจและโอกาสของผู้เรียน ส่งเสริมประสานความร่วมมือในการจัดการศึกษาและพัฒนาหลักสูตรร่วมกันระหว่างสถาบัน หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ทั้งในระดับชาติ ท้องถิ่น และชุมชน ทั้งนี้เพื่อผลิตกำลังคน

ระดับช่างฝีมือที่มีความรู้ ความชำนาญในทักษะวิชาชีพ มีคุณธรรม วินัย เจตคติ บุคลิกภาพ และมีปัญญาที่เหมาะสมสามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพได้ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน

ซึ่งจากการเข้าร่วมโครงการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี สถานประกอบการมีโอกาสคัดเลือกนักเรียนจากผู้ที่มีสมัครเรียนโดยตรงและสามารถดำเนินการฝึกหัดช่างนักเรียนที่คัดเลือกไว้ตามความต้องการ ทำให้นักเรียนที่สำเร็จการศึกษามีความเข้าใจในระบบงานและหลักการทำงานร่วมกับผู้อื่นมากขึ้นจากประสบการณ์ตรงที่ต้องปฏิบัติในขณะที่ศึกษาอยู่ สอดคล้องกับการศึกษาเรื่องความคิดเห็นของครูฝึกที่มีต่อสมรรถภาพในการปฏิบัติงานของนักเรียนระบบทวิภาคี สาขาวิชาช่างยนต์ วิทยาลัยเทคนิคตรัง ของปรีดี เกตุทอง (2543, หน้า 52) พบว่า กิจนิสัยของนักเรียนระบบทวิภาคี มีความซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบ สามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถานประกอบการได้เป็นอย่างดี มีกริยามารยาทเรียบร้อยและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน ที่เป็นเช่นนี้เพราะการทำงานในสถานประกอบการส่วนใหญ่เป็นการทำงานตามระเบียบกฎเกณฑ์ โดยที่สถานประกอบการถือว่านักเรียนระบบทวิภาคีเป็นเสมือนพนักงานคนหนึ่งจึงต้องปฏิบัติงานภายใต้กฎระเบียบเดียวกัน

ดังนั้นคุณภาพตามผลผลิตของโครงการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีจะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ถ้าได้รับความร่วมมือจากกรมอาชีวศึกษา สถานประกอบการ และนักเรียน ซึ่งจะก่อให้เกิดผลในการตอบสนองต่อความต้องการของภาคอุตสาหกรรม โอกาสความก้าวหน้าในอาชีพของผู้สำเร็จการศึกษาและความปรารถนาในการสร้างความพอใจในการศึกษาของสังคมไทย

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัย เรื่องการประเมินผล โครงการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของกรมอาชีวศึกษาในเขตการศึกษา 12 ได้มีข้อเสนอแนะในการนำผลศึกษาวิจัยไปใช้ สรุปได้ ดังต่อไปนี้

1. ด้านสภาพแวดล้อม

1.1 หน่วยงานที่รับผิดชอบอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีควรร่วมมือกันจัดอบรมอธิบายชี้แจงวัตถุประสงค์ หลักการและเป้าหมายของการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีให้ ครู อาจารย์ ผู้ปกครอง นักเรียน และสถานประกอบการเข้าใจอย่างถ่องแท้เพื่อให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพแท้จริง

1.2 สถานศึกษาและสถานประกอบการควรร่วมมือกันจัดทำแผนการเรียนการสอนของหลักสูตร และจัดทำรายวิชาต่างๆ ให้ทันสมัยสอดคล้องกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจ ทั้งรายวิชา ทฤษฎีและปฏิบัติ

2. ด้านปัจจัยนำเข้า

2.1 จัดทำคู่มือการฝึกและจัดฝึกอบรมครูฝึก บุคลากรที่เกี่ยวข้องของสถานประกอบการ ในการวางแผนการฝึกเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจ หลักการ วิธีการตลอดจนข้อปฏิบัติในการ ดำเนินการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี

2.2 ควรมีการประชาสัมพันธ์โครงการเพื่อสร้างความเข้าใจในการจัดการศึกษาระบบ ทวิภาคีให้กับชุมชน นักเรียนและผู้ปกครองอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

2.3 สถานศึกษาและสถานประกอบการควรจัดงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงาน ของอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีให้ครอบคลุมในทุกๆด้าน

3. ด้านกระบวนการ

3.1 ปรับระยะเวลาในการเรียนจากเดิมของนักเรียนในชั้นปีแรก ที่ต้องเรียนทฤษฎี และปฏิบัติพื้นฐานในสถานศึกษา 1-2 วันต่อสัปดาห์ และเรียนภาคปฏิบัติในสถานประกอบการ 3-4 วันต่อสัปดาห์ เป็นการเรียนพื้นฐานทางวิชาชีพเบื้องต้นในสถานศึกษาอย่างน้อย 1 ปีการศึกษา เพื่อให้ นักเรียนมีความพร้อมที่จะได้นำไปฝึกทักษะปฏิบัติงานในสถานประกอบการในปีการศึกษา ต่อไป

3.2 สถานศึกษาและสถานประกอบการควรร่วมมือจัดทำหลักเกณฑ์การสอบ มาตรฐานฝีมือให้สัมพันธ์เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในการเรียนของนักเรียนแต่ละสาขาวิชา

3.3 ควรสร้างทัศนคติที่ดีต่อบุคลากรที่เกี่ยวข้องต่อการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในโครงการ

3.4 ควรจัดตั้งคณะกรรมการที่มีอำนาจในการตัดสินใจในโครงการร่วมกันระหว่าง สถานศึกษาและสถานประกอบการเพื่อกำหนดแนวทางในการดำเนินโครงการอย่างชัดเจนเป็น รูปธรรม

4. ด้านผลผลิต

4.1 สถานศึกษาจะต้องประสานงานกับสถานประกอบการอย่างใกล้ชิดเพื่อให้การ ดำเนินการตามโครงการครอบคลุมวัตถุประสงค์ของโครงการ หากสถานประกอบการใดที่มีปัญหา การจัดฝึกทักษะปฏิบัติวิชาชีพให้กับนักเรียนได้ไม่ครอบคลุมเนื้อหาที่กำหนดในหลักสูตร สถาน ศึกษาควรจัดให้มีการฝึกทักษะปฏิบัติวิชาชีพให้ครบตามหลักสูตร

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาการประเมินผลโครงการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของกรมอาชีวศึกษาในเขตการศึกษา 12 ได้มีข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ในการทำการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรศึกษาปัญหาที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ในสาขาวิชาต่างๆ เพื่อจะได้ทราบถึงปัจจัยที่ทำให้กระบวนการ ของการเรียนการสอน ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร
2. ควรทำการวิจัยมาตรฐานและคุณภาพของการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ของกรมอาชีวศึกษา ว่ามีคุณภาพตรงตามความต้องการของสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันหรือไม่
3. ควรศึกษาทัศนคติของผู้บริหารและอาจารย์ในสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา ที่มีต่ออาชีวศึกษาระบบทวิภาคี เพื่อจะได้นำผลที่ได้ไปปรับปรุงโครงการต่อไป
4. ควรทำการวิจัยในลักษณะเดียวกันนี้ในสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษาในเขตการศึกษาอื่น ๆ
5. ควรมีการประเมินติดตามผลเป็นสาขาวิชา เพื่อดูความพร้อมและความสำเร็จในการประกอบอาชีพของผู้สำเร็จการศึกษาระบบทวิภาคี